

Hospitals-Meddelelser.

Tidskrift

for praktisk Lægevidenskab,

udgivet

af

Overlæger ved Københavns Hospitaler og i Armeen.

Første Bind.

1848.

Kjøbenhavn.

I Commission i den Gyldendalske Boghandling.

Trykt hos Kgl. Hofbogtrykker Bianco Luno.

De nyeste Forsøg i Fødselsstiftelsen i Wien til Oplysning om Barselseberens Ætiologie.

af

Prof. **Levy.**

Gjennem Hr. Prof. Michaelis i Kiel tilkom mig i forrige Maaned følgende interessante Meddelelse i en Skrivelse fra Wien af 21de Decbr. 1847.

„Den herværende Fødselsstiftelse med henved 6000 Fødsler om Aaret er deelt i to omtrent lige store Afdelinger, af hvilke den ene benyttes udelukkende til Jordemodderskole, den anden til Underviisning for de medicinske Studerende. Paa Jordemoderafdelingen har man, uden at kunne finde tilstrækkelig Grund dertil hverken i Localiteternes Forskjellighed eller andre indvirkende Momenter, ikke lidt synderligt af Barselseberens, hvilket alt fremgaar af det ringe aarlige Mortalitetforhold, der i Gjennemsnit neppe overstiger 50—60 Dødsfald paa henved 3000 Barselkoner, — en Dødelighed, som selv uden Barselseberens kan skyldes Besværigheder i Fødselen, Eclampsier eller andre Sygdomme. Paa Lægeafdelingen derimod har Barselseberens aldrig ophørt at rase, saa at her aarlig ere døde 4—500 af omtrent 3000 Barselkoner, hvilket ulykkelige Forhold med Grund har givet Anstalten en sørgelig Navnkundighed. Man har derfor hverken skyet Møie eller Omkostninger, for ved Skiftning af Locale, Rensning, Lufning og Desinfection af Sengetøi o. s. v. at tilveie-

bringe en bedre Sundhedstilstand; men alle Bestræbelser i denne Retning forbleve frugtesløse. Man kom da paa den Tanke, om ikke Explorationsøvelsernes mulige traumatiske Indvirkning kunde indeholde et Causalmoment, der maatte paaagtes; hvorfor man nægtede Optagelsen af alle fremmede Læger, og indskrænkede Adgangen for de indlandske Studerende saa betydeligt, at kun 8 Studerende ad Gangen for 2—3 Maaneder erholdt Tilladelse til Övelser paa den store Mængde Födende. Dog, uagtet samtidigen hermed den anden Afdeling benyttedes til Undervisning for 30—40 Jordemødre, vedblev Mortalitetsskjellen at være den samme; saa at Formodningen om Explorationernes mechaniske Irritation som differentielt Causalmoment maatte opgives.

I de første 3 Maaneder af 1847 havde Lægeafdelingen som sædvanlig maanedligen 30—40 Dödsfald paa omtrent 300 Födler. Oftest havde Barselbeeren, uanseet om den fulgte paa lette eller besværlige Födster, et overordentlig hurtigt Forløb, saa at Döden endog mangan Gang indtraf inden 12 Timer efter Forlösnigen; ofte bleve alt de Svangre i Anstalten for Födsele angrebne af Sygdommen; ja man har endog i nogle Tilfælde troet at maatte gribe til Kaisersnittet (?) som Middel derimod. Da var det, at Secundærlægen Dr. Semelweis, ledet af den Iagttagelse, at Uterus var Sygdommens constante Udgangspunkt, og at ved Obductionerne altid Endometritis og Lymphangitis viste sig som primær og Peritonitis som secundær Affection, faldt paa den Tanke, om ikke et eller andet skadeligt Stof var at paavise, der enten ved Explorationen eller paa anden Maade lod sig som Infectionsmiddel overføre fra een Patient til andre, hvilken Overførelse maaskee kunde lattes ved Livmoderens under Födsele forhøiede

Disposition til Resorbition af skadelige Stoffer. De medicinske Studerendes hyppige Beskjæftigelser med Obductioner bragte ham til at formode, at Barselbeeren Hyppighed muligviis kunde forklares ved Liigsmitte, og denne Formodning syntes ham at faae nogen Bekræftelse deels i de heftige Lymphekarbetændelser efter Saarinfectioner ved cadaveröse Stoffer, deels i den Omstændighed, at simple Vadskninger ikke pleie tilfulde at rense Obducenternes Hænder for saadanne Stoffer, efterdi de længe efter Vadskningen endnu beholde Lugten deraf. Paa Grund heraf anordnedes Vadskninger af Hænderne med fortyndet Svovlsyre eller Chlorvand for alle Stiftelsens Praktikanter efter Beskjæftigelsen med Liig og for Explorationen paa Födende; og tør man end ikke med Bestemthed udtale propter hoc, er idetmindste post hoc følgende paafaldende Forandring indtraadt i Anstaltens sanitære Forhold. I Aarets 4 første Maaneder falte man maanedligen 30—40 Döde. Mod Slutningen af Mai indförtes Vadskninger, og fra samme Tid ophörte de ellers dagligen indtræffende Sygdomstilfælde. I Juni döde 3, i Juli samme Antal, og til Midten af August

2. Paa den Tid optoges et nyt Hold af Studerende; nogle af disse forsönte Vadskninger, og ved Enden af August vare 12 Patienter döde. Efter en strengere Control med Hensyn til Vadskninger ophörte Sygeligheden atter, saa at der til Slutningen af September kun forekom 3 Dödtilfælde. Men i Begyndelsen af October bleve Sygetilfældene atter hyppigere, hvilket man maaskee ikke med Urette tilskrev en med Moderkræft og stinkende Moderflod indkommen Födende, efter hvis Undersögelse man flere Gange med Tilidsættelse af Chlorvadskningen var gaaet til at undersøge andre Patienter. I Löbet af Maaneden döde imidlertid 12 Barselkoner.

indtraf 8 Sygetilfælde, af hvilke 3 bleve dødelige; hvorvidt hertil kan have bidraget en med et chronisk, ichoröst suppurerende Saar paa Skinnebenet optagen Födende, er tvivlsomt; sikkert er det kun, at alle Sygetilfældene forekom i samme Værelse, hvor hun laae. I December ere hidtil (d. 21de) kun 3 døde, hvoraf 1 som Følge af Eclampsie, 1 efter betydelig Metrorrhagie, og 1 efter en besværlig Tangforløsning gjennem et Bækken af 2" 10" i Conjugatmaal, hvorved Fosteret med knuste Hovedbeen bragtes tilverden, medens Konens senere Obduction viste en Endometritis septica med Perforation af Moderhalsen og ichorøs Infiltration af Bindevævet i Bækkenet. For Öjeblikket er der kun 1 syg Barselkone i Stiftelsen, lidende af en Endometritis septica, som Følge af Vending og Extraction ved partiel Placenta prævia.

Betænker man nu, at siden Slutningen af Mai kun omtrent 40 Barselkoner ere døde paa et Antal af over 1700, medens i tidligere Aar jevnlig næsten 300 ere døde i samme Tidsrum, og endvidere at de udelukkende til Jordemoderundervisning bestemte Anstalter som oftest kun ere lidt hjemsøgte af Barselbereren i Sammenligning med dem, der enten alene eller tillige ere afbenyttede til Lægernes praktiske Dannelse; saa kan man, i Mangel af andre Omstændigheder til Tydning af den anførte paafaldende Aftagen af Barselbereren i den herværende Stiftelse, vel ikke nægte, at de angivne Forsigtighedsregler ved Explorationerne i høi Grad fortjene Paaagtelse og maae opfordre til lignende Forsøg i andre Födelsstifelser. — — —

Da Brevskriveren i Slutningen af sin Skrivelse henviser til det da endnu ikke udkomne December-Hefte af Zeitschrift der k. k. Gesellschaft der Aerzte zu Wien, er det mig kjært ved et Uddrag af den deri indrykkede kor-

tere men i distinctere Udtryk affattede Artikel at kunne tydeliggjøre og i numerisk Henseende maaskee berigtige den brevlige Meddelelse. I Tidsskriftets Pag. 242—43 hedder det nemlig: „Ved daglige Besøg i den herværende pathologisk-anatomiske Anstalt havde Dr. S. lært at kjende den skadelige Indflydelse, som raadne eller ichoröse Væsker ofte udøve paa ubeskadigede Legemsdele af de med Obductioner beskjæftigede Personer. Denne lagttagelse ledede ham paa Tanken om, at muligen Lægerne selv i Födelsanstalter kunde indpode Patienterne den ondartede Puerperalsygdom, og at denne i de fleste Tilfælde maaskee ikke var andet end en Liiginfection (d. e. Infection ved cadaveriske Stoffer).“

For at prøve denne Anskuelse blev den Foranstaltning truffen, at Enhver som vilde undersøge en Födende, forinden maatte vadske sine Hænder i en Chlorkalkopløsning (1 Unze Chloralkali i 2 Pund Vand). Resultatet heraf var overraskende gunstigt; thi medens i Maanederne April og Mai, før denne Forholdsregel iagttoges, paa 100 Födende endnu regnedes over 18 Døde, forholdt sig i de paafølgende Maaneder indtil 26de November incl. de Dødes Antal til Födlerne som 47 til 1547, d. e. som 2,15 pr. C.

Ved denne lagttagelse lod sig maaskee ogsaa det Spørgsmaal løse, hvorfor i Jordemoderskolerne Mortaliteten stillet sig saa gunstigt i Sammenligning med Lærestalterne for Lægerne, med Undtagelse dog af Maternité i Paris, hvor, som bekjendt, ogsaa Jordemödrene foretage Obductionerne.

Tre særegne Erfaringer turde maaskee endnu tjene til Bekræftelse af denne nys udtalte Anskuelse, ja endog udvide dens Omfang. Dr. S. troer nemlig at kunne eftergive:

- a) at i September flere Dødsfald ere indtraadte som Følge af nogle med anatomiske Arbejder beskjæftigede Studerendes Forsømmelse af Chlorvadsknin-
gerne;
- b) at i October ved hyppig Undersøgelse af en med ilde vædskende Medullærsarcom i Moderen indkom-
men Födende — hvorefter Vadskningerne forsömtes, —
ligesom ogsaa
- c) ved en med et ichoröst suppurende Saar paa Skin-
nen optagen Födende flere af de med disse samti-
digen forlöste Barselkoner ere blevne inficerede.
- Ifølge heraf kan altsaa ogsaa Overførelsen af ichoröse
Secreter fra levende Organismer afgive Causalmomentet
til Barselfeberen.“

Saavidt Beretningerne om Dr. Semelweis's lagtagelser
og Erfaringer, der synes at have vakt store Forventninger
i den Wienske Lægeverden. Med al Agtelse imidlertid for
den Stræben, de bære Vidne om, troer jeg ikke at burde
tilbageholde de Betragtninger og Tvivl, de have fremkaldt
hos mig, og det saameget mindre, som jeg i det mig til-
stillede Brev finder en ligefrem Opfordring til at udtale dem.

1. Først og fremmest er der Grund til at beklage, at
hverken lagtagelserne eller den derpaa stöttede An-
skuelse fremtræde med den Klarhed og Præcision,
man i et saa vigtigt ætiologisk Anliggende havde
Ret til at vente. Thi uagtet det vel synes at frem-
gaae baade af de aprioriske Forudsætninger og af
selve de anførte Kjendsgjerninger, at den presume-
rede Liiginfection anlages at kunne finde Sted og at
have fundet Sted, uden Hensyn til, om det var döde

Barselkoner eller andre Liig, der afgave Stoffet der-
til; saa vilde dog en stringent Undersøgelse absolut
fordre, at denne Forskjellighed i Infectionsilderne
ikke blot kjendeligen var bleven paaagtet men ogsaa
var bleven lagt til Grund for en Sondring i de paa-
beraabte lagtagelser. I videnskabelig Henseende og
navnligen med Hensyn til Spørgsmaalet om Barsel-
feberens Contagiositetsforhold maatte det nemlig være
af stor Betydning at vide, om den omhandlede Liig-
infection alene maatte antages at skyldes cadaveriske
Puerperalstoffer eller hvilket som helst andre cadave-
riske Effluvier, og ialfald om den ved Infectionen
frembragte Puerperalsygdom viste sig under samme
eller forskjellige Former efter den cadaveriske In-
fectionsildes Forskjellighed. Det er nemlig indly-
sende, at, saalænge Taten kun er om Puerperallig,
holder Spørgsmaalet sig endnu indenfor, om end ved
Ydergrændsen af Contagiositetens Gebeet, efterdi det
dog er en bestemt Sygdoms Product eller Residuum,
som ved Overførelse paa en dertil disponeret Patient
menes at frembringe samme Sygdomsart; hvorimod
i de Tilfælde, hvor Infectionsmaterien tænkes over-
ført fra allehaande andre Liig, enhver Tanke om
specifikt Contagium maa falde bort, og i dets Sted
Infectionen af Blodmassen, saafremt den finder Sted,
maa stilles sammen med den af flere Experimenta-
torer fremkaldte Blodinflection hos Dyr ved direct
Indbringelse af putride dyriske Stoffer i Organismen.
At herved kan fremkaldes en Tilstand, der har saare
meget tilfælles med den puerperale Pyæmie, er
utvivlsomt; men ikke mindre vist er det, at Puerpe-
ralfeberen fremtræder under flere andre Former, og

just derfor havde det været at ønske, at lagttagelsen med mindre Indifferentisme var gaaet hen over Spørgsmaalet om de cadaveriske Infektionsstoffers Oprindelse, Natur og Virkninger.

2. De specifikke Contagiers quantitative Begrændsning er uberegnelig; det er muligt, at alt et enkelt Atom under gunstige Betingelser er tilstrækkeligt til Forplantningen af den Sygdomsprocess, der har frembragt det; og i Contagiositetsqvæstioner kan man a priori neppe nægte nogen Mulighed en vis Grad af Berettigelse. Havde derfor Dr. S. fra Contagiositetens Standpunkt indskrænket Anskuelsen om Liiginfectionen til Puerperalligene alene, skulde jeg, hvor meget der end taler imod den præsumerede Overførelsesmaade, saa meget mindre være tilbøielig til at nægte Muligheden, som jeg selv, uden iøvrigt at henhøre til Contagionisternes Tal, af skrupuløst Hensyn til Contagionismens Muligheder, alt i flere Aar har troet at burde paasee, at ikke den af Lægerne her i Fødselsstiftelsen, som havde foretaget Obductionsforretningen af en Barselseberpatient, samme Dag kom i nærmere Berøring med nogen Fødende. Hvorved jeg dog strax maa tilføie, at jeg mindre tænkte paa Overførelsen af noget palpabelt Smittestof ved Explorationen end paa en mulig Indvirkning af den ikke blot Hænderne men Haar, Hud og Klæder vedhængende Liigdunst. Men, som alt tidligere bemærket, det specifikke Contagium synes ingen Betydning at have for Dr. S.; ja han overseer det endog i den Grad, at der ikke engang hos ham er Tale om Smitteoverførelse fra levende Barselseber-syge til nærliggende Fødende. For ham gjælder

altsaa kun den almindelige Liiginfection eller Infectionen ved cadaveriske Stoffer uden Hensyn til den Döden forudgaaende Sygdom. Og saaledes opfattet synes rigtignok hans Anskuelse at have höi Grad af Sandsynlighed imod sig. Thi for ikke at tale om hans overdrevne Forestillinger om den sunde Modermunds Absorbtiøusevne, der neppe finde Medhold i Virkningerne af narcotiske Medicamentstoffers Anvendelse paa Modermunden, synes alle Experimenter med putride Stoffers Overførelse i den dyriske Organisme dog at godtgjøre, at de derved frembragte Virkninger baade i Hurtighed og Intensitet ere afhængige af quantitative Forhold, og at navnlig den hurtig dræbende putride Infection, selv ved directe Indbringelse i Blodmassen, dog fordrer mere end homöopathiske Doser af Giftstoffet. Og stort Mere kan man dog, af Agtelse for de Wienske Studerendes Reenlighedssands, neppe antage at der kan skjule sig i en Neglekrog, eller at Uddunstningen af Fingeren kan udgjøre, hvormed de efter Systemen med anatomiske Arbejder foretage Explorationen paa Fødende.

3. For at prøve sin fattede Anskuelse anordnede Dr. S. de omtalte Chlorvaskninger, naturligviis i den Tanke derved at tilintetgjøre hvert Spor af cadaveriske Residua paa Fingrene. Men vilde ikke Experimentet have været baade langt simplere og sikkrere, naar man var kommen overeens om, idetmindste saalænge Experimentet varede, aldeles at afholde sig fra System med anatomiske eller pathologisk-anatomiske Arbejder, hvilket for de 2—3 Maaneder, de Studerende opholde sig i Fødselsstiftelsen, end ikke kunde an-

sees som ubillig Forpligtelse for dem. I vor Stiftelse ere vi, uden iøvrigt at tilsigte noget Experiment, men alene af Skrupulositetshensyn til Contagionismens Muligheder, alt for mere end et Aar siden gaaet saa vidt, at ingen af Stiftelsens Læger, Jorde-mødre eller Opvartningskoner komme i nærmere Berøring med noget Barselbeberlig; og uden at vide, hvor stor eller ringe Andeel dette Præcautionsmid-del ved Siden af andre indførte har havt i Stiftelsens forbedrede Sundhedstilstand, mener jeg, vi indtil videre bør vedligeholde det, saa at jeg i ønskelige Obductionsstifælde maa regne paa udenfor staaende Collegers velvillige Bistand.

4. »Men« — vil der siges — »Resultaterne af Experimentet synes dog uagtet alle Betænkkeligheder at bestyrke Dr. S.'s Anskuelse.« — »Synes« — bliver Svaret — »men endnu idetmindste heller ikke mere!« Enhver nemlig, som i en længere Aarrække har havt Leilighed til i større Fødselsstiftelser at iagttage Sygelighedens periodiske Stigen og Synken, vil uden Tvivl indrømme, at man til Vurderingen af de anførte Resultater væsentligen savner Oplysning, om ikke ogsaa i tidligere Aar Anstalten stundom har havt ligesaa heldige Perioder som i de sidste 7 Maaneder; hvortil en nøiagtig statistisk Meddelelse om de maanedlige Sygdoms- og Dødstilfælde for et længere Aaremaal vilde være nødvendig. Dobbelt føleligt bliver Savnet heraf, da det kun er 3 Aar siden, at der i Mediz. Jahrb. des k. k. österreich. Staates (Januar 1845) læstes en af Prof. Klein meddeelt officiel Beretning om den cliniske Fødselsanstalts Virksomhed i de 7 Aar fra 1ste Novbr. 1836 — 43,

hvorefter Mortalitetforholdet = 1:15, om end sørgeligt nok, dog viser sig langt bedre, end det foranførte Brevindhold lader formode, og ialfald over 100 pr. C. bedre end det Mortalitetforhold, der nærmest er brugt til Sammenligning med Chlorvadvadkningsperioden. Muligen, ja rimeligviis, skyldes denne Forskjel mindre en stadig gunstigere Sundhedstilstand end enkelte sær gunstige Perioder; og just derfor var det, i Mangel af nøiagtige statistiske Oplysninger, tænkeligt, at ogsaa Resultaterne for de sidste 7 Maaneder for en stor Deel idetmindste kunde afhænge af periodiske Tilfældigheder, for endee maaskee af de ved selve Experimentet vakte stren-gere Reenlighedsfordringer overhovedet.

5. Naar Resultaterne af Experimentet tidviis, som i September og October, mindre have svaret til Forventningerne, har Dr. S. dog været saa heldig at kunne paavise Aarsagen dertil dels i nogle Studerendes Forsømmelse af Chlorvadvadknungen efter Dissectionsövelserne, dels i Infectionen af de Fødende ved ichoröse Saarvædsker fra endnu levende Organismer, nemlig i det ene Tilfælde fra en med Marvsvamp i Livmoderen, i det andet fra en med ureent Saar paa Skinnebenet behæftet Barselkone; saa at paa denne Maade hans oprindelige Anskuelse synes at have vundet ikke blot en ny Bekræftelse, men en uendelig videre Synskreds, idet nu ogsaa allehaande ichoröse Secreter fra levende Organismer ere inddragne derunder. Men nægtes kan det dog ikke, at de her paaberaabte Erfaringer ere altfor flygtigt skizzerede, til at Critiken kan tilstede nogen Slutning deraf. Navnligen maatte det være af

væsentlig Vigtighed at have Oplysning, om Patienterne med Marvsvampen i Livmoderen og det ichoröse Saar paa Skindebenet ikke paa samme Tid selv have været angrebne af Puerperalfeberen, da i saa Fald Puerperalcontagionisterne med fuld Berettigelse vilde kunne gjøre det specifikke Contagium gjældende ligeoverfor den præsumerede ichoröse Infection. Og have de omhandlede tvende Patienter været frie for Puerperalsygdommen, taler den Førstnævnte aabenbart stærkt imod Infectionsanskuelser, medens det angaaende den Sidste bliver uoplyst, i hvilken nærmere Forbindelse Saaret paa Skindebenet staaer med Vaginalexplorationen hos de andre Födende fremfor hos selve Saarpatienten. Tilføie kan jeg kun, at vi hos os mange Gange have truffet chroniske ilde suppurende Saar paa Benene hos fødende Koner, uden nogensinde at have sporet nogen inficerende Virkning deraf hverken paa Patienterne selv eller de samtidig Födende. Og naar Dr. S., neppe heller med Föie, lægger stor Vægt paa en efter hans Antagende almindelig langt gunstigere Sundhedstilstand i Födelsanstalter, der udelukkende ere bestemte til Jordemoderskoler, end i dem der benyttes til Lægeundervisning, maatte hans sidstnævnte Erfaringer dog have bragt ham paa Tanken om, at ichoröse Secreter fra levende Organismer i lige fuldt Maal maa forekomme i begge Slags Anstalter, og at fölgelig, naar Infectionen var saa let iværksættelig, som han antager, der navnlig i en saa stor Anstalt som Jordemoderafdelingen i Wien meget hyppigen, om ikke til hver Tid, maatte findes en eller anden Patient, der som Infectionskilde vilde kunne

være tilstrækkelig til at formindske eller udjævne den iøvrigt höist mærkelige Forskjel, der sees at finde Sted mellem begge Hospitalsafdelingernes sanitære Forhold.

Disse ere de Betragtninger, som have paatrængt sig mig i Anledning af Dr. Semelweis's meddeelte Forsög, og dem jeg indtil videre kun kan önske opfattede som Motiver til det foreløbige Omdömmen, at, saavidt de endnu foreligge, hans Anskuelser synes for uklare, hans lagttigelser for flygtige, hans Erfaringer for usikre, til deraf at udlede videnskabelige Resultater.